

Reykjavík, 21. maí 2026

Efni: Umsögn um „Áform um lagasetningu - frumvarp til laga um tæknifrjógvun og notkun kynfrumna og fósturvísa manna til stofnfrumurannsókna (heildarendurskoðun)“.

Viljum byrja á að lýsa ánægju okkar á því að þessi endurskoðun skuli fara fram enda mikilvægt að sjá til þess að lögin endurspegli og fylgi þeirri hröðu þróun hvað varðar samfélagið en einnig þá tækniþróun sem á sér stað.

Varðandi þá einstöku punkta sem sérstaklega eru nefndir og breyta á, höfum við eftirfarandi sjónarmið:

1. **Takmörkun á fjölda gjafa.** Um langa hríð hafa báðar frjósemissstofur sem starfa á Íslandi haft það sem reglu að einn og sami gjafi megi ekki leiða af sér fæðingu barns eða barna í fleiri en tveimur fjölskyldum. Þessi fjöldi er byggður á viðmiðum margra annarra landa byggð á fjölda í hverju landi. Við teljum að þetta viðmið sé raunhæft og ætti að setja í lög. Við viljum einnig benda á að það er ekkert miðlægt eftirlit héraðs með því hvort þessu sé fylgt eftir því að enginn gagnagrunnur er til héraðs. Við höfum því, með samningum, treyst því að sæðisbankarnir fylgist með því að ekki verði búnar til fleiri en 2 fjölskyldur á Íslandi. Hvernig þessum málum er háttað þegar fólk leitar sér meðferða erlendis er óljóst.
2. **Nafnlausar kynfrumugjafir verði takmarkaðar eða bannaðar.** Við lýsum okkur samþykkt banni við nafnlausum kynfrumugjöfum til að vernda rétt barna til að leita uppruna síns. Benda má á að með nútíma erfðatækni er oft er hægt að rekja uppruna nafnlausra og er því nafnleyndin í raun aðeins að nafninu til.
3. **Einstaklingar sem hvorki eru í sambúð né hjúskap verði, að tilteknum skilyrðum uppfylltum, heimilt að fara saman í tæknifrjógvun.** Erum sammála þessari breytingu sem endurspeglar vel nútíma samfélagsgerðir.
4. **Tæknifrjógvunarfyrirtækjum verði skylt að tilkynna með fyrirvara um eyðingu kynfrumna og fósturvísa.** Erum sammála þessari nýju grein og leggjum til að hæfilegur tími sé 6 mánuðir. Við viljum benda á í þessu samhengi að mikilvægt sé, frá hendi löggjafans, að ef ekki berist svar við tilkynningu um eyðingu þá verði frjósemissstofum heimilt að eyða frumunum. Annars er líklegt að upp safnist mikið

af kynfrumum og fósturvísu sem aldrei verður hægt að eyða enda er fræðilega engin takmörk fyrir þeim tíma sem hægt er að geyma slíkar frumur.

5. **Leyfisveiting verði færð frá heilbrigðisráðuneytinu til embættis landlæknis.** Við erum sammála þessari breytingu enda verða þá öll leyfismál á hendi eins embættis.
6. **Bann við gjöf fósturvísa endurskoðað.** Við lýsum okkur fylgjandi því að leyft verði að gefa fósturvísa á Íslandi. Þörfin er klárlega til staðar enda margir einstaklingar og þör búið að reyna allt áður en gripið er til þess ráðs að íhuga kynfrumugjafir. Viljinn til að gefa öðrum fósturvísa er til staðar þó líklega sé ekki meira en 10% sem geti hugsað sér slíkt. Fóstuvísagjöf er leyfði í mörgum löndum m.a. í Svíþjóð þar sem þetta var leyft eftir langt bann. Fósturvísagjöf yrði að vera takmörkuð við eina fjöskyldu enda um hugsanleg „alsystkini“ að ræða en ekki „hálf systkyni“ líkt og er við aðrar kynfrumugjafir. Leyfi fyrir fósturvísagjöfum myndi hjálpa þeim sem þurfa mest á hjálp við að eignast börna að halda enda reynt allt annað áður en slík leið yrði íhuguð.

Við erum einnig með tillögur að breytingum sem ekki eru teknar upp hér að ofan.

1. **Læknir skal velja gjafa.** Við leggjum til að sú málsgrein sem tilgreinir þessa kröfu í lögnum verði felld út enda ekki í takti við nútímann að heilbrigðisstarfsmenn séu að íhlutast í vali fólks á gjöfum frekar en almennt gerist.
2. **Réttur þeirra sem eiga fósturvísa búnir til úr kynfrumum þeirra og gjafafrumum verði aukinn.** Í vissum tilvikum þegar þör slíta samvistir og annar aðilinn hefur lagt til kynfrumur en hinn ekki gæti talist eðlilegt að „kynfrumuaðilinn“ hefði ríkari rétt til að ráðstafa fósturvísunum án samþykkis fyrverandi sambúðaraðila en venjan er. **Dæmi:** Samkynhneigt kvenkyns þar kemur í meðferð. Önnur notar egginn sín og sæðisgjafi er valinn og fósturvísar eru búnir til. Þær skilja síðan og þá getur sú sem á egginn ekki notað þá, án samþykkis fyrrverandi maka. Þetta á sérstaklega við þegar ekkert barn hefur verið búið til áður og konan sem gaf egginn er orðin of gömul til að reyna aftur. Við vísu í þessu samhengi til álits Landlæknisembættisins dagsett 21. Febrúar 2023. „Embætti landlæknis telur mikilvægt að breyta 10. gr. laga nr. 55/1996, er varðar eyðingu fósturvísa, þar sem aðstæður þeirra sem gangast undir tæknifrjóvgun kunna að breytast. Gildandi ákvæði laga nr. 55/1996 leiða m.a. til þess að einstæð kona er lagalega betur sett en fráskilin kona sem lagt hefur eigin kynfrumur til og átt hefur fósturvísi með fyrrverandi eiginkonu sinni. Embætti landlæknis telur eðlilegt og sanngjarnt að þessu verði breytt þannig að réttarstaða fráskilinna samkynhneigðra kvenna verði sú sama og einstæðra kvenna samkvæmt lögnum“. Í sama streng taka Samtökin 78 í umsögn frá sama tíma.

F.h. Sunnu Frjósemi,

Þórir Harðarson